REVISTE MOLDOVENE DE FOLCLOR ÎN PRIMELE DECENII ALE SECOLULUI AL XX-LEA

DE

LUCIA HOPU

Primele decenii ale secolului al XX-lea înscriu un fapt de o deosebită importanță în istoria folcloristicii românești : ivirea primelor reviste speciale de folclor. O tradiție națională bogată de colecționare, publicare și cercetare a folclorului românesc pregătește această apariție. Diversitatea procedeelor de culegere a folclorului nostru este în directă dependență de evoluția conceptului de folclor la români. Fixarea cîtorva puncte de reper în principalele orientări în această problemă, atît pînă la perioada la care ne referim, cît și în epoca contemporană cu apariția primelor reviste speciale de folclor e un preambul care se impune cercetării de față.

Romantismul concepției folclorice de după 1840, care impunea culegerea numai a ceea ce este frumos, arhaic și plin de naivitate rustică în creațiile noastre populare, s-a prelungit pînă spre sfîrșitul secolului al XIX-lea. Acestuia i se opune din deceniul VIII al veacului trecut o nouă direcție științifică prin cercetările erudite de folclor comparat ale lui Odobescu și Hasdeu. Noua direcție lărgește conținutul noțiunii de folclor, cercetează comparativ creația populară urmărind teme și motive comune mai multor literaturi populare, clarifică raporturile între folcloristică și alte discipline cu care e în strînsă legătură și precizează metoda de cercetare în domeniul folcloristicii. Direcția științifică a școlii folclorice a lui Hasdeu impune folcloriștilor, preocupați pînă acum de a strînge cît mai mult material și mai puțin de cum se adună și de ce se adună, o atitudine critică în alcătuirea

colecțiilor de literatură populară [1]. Secolul al XIX-lea înregistrează perioada de vîrf în acțiunea de colecționare a creației populare. Paralel cu numeroasele colecții din diverse provincii, apărute mai ales din a doua jumătate a secolului trecut, interesul pentru folclor a fost promovat prin reviste de cele mai diverse profiluri începînd cu „Columna lui Traian", prima revistă din țara noastră consacrată etnopsihologiei.

Rolul revistelor în publicarea materialului de literatură populară este tot atît de mare ca și al colecțiilor. De fapt, periodicele au pregătit premizele necesare alcătuirii de colecții de producții populare, atrăgînd atenția cu tot mai multă insistență asupra „cîntecelor naționale" sau „cîntecelor de țară". Între 1830 și 1840 apar în ziare și reviste primele poezii populare anunțînd culegerile care vor urma [2]. Publicațiile din aproape toate provinciile românești își fac un merit din a reproduce și producții populare. Unele inițiază chiar direcții noi în cercetările de folclor [3].

Interesul pentru producțiile populare intensificîndu-se, paginile unor publicații încep să cuprindă permanent rubrici speciale consacrate publicării de material folcloric și purtînd subtitluri sugestive: „Din popor", „Folclor", „Literatură populară" etc. [4] Materialele publicate în revistele citate nu au numai o valoare documentară și estetică. Ele duc și la remarcarea unei direcții critice referitoare la culegerile populare, direcție care va căpăta o pondere deosebită în paginile „Contemporanului" și „Convorbirilor literare", reflectînd o concepție critică despre folclor, avansată față de cea impusă de Hasdeu. Spiritul științific în aprecierea colecțiilor și lucrărilor de literatură populară promovat de cele două prestigioase publicații din epocă a temperat avîntul unor entuziaști diletanți, epigoni ai lui Alecsandri în metoda de culegere. Folcloristica românească la începutul secolului al XX-lea e dominată de spiritul științific al școlii folclorice a lui Ovid Densusianu. La 1906, el preconiza prin publicația „Graiul nostru" o culegere sistematică, degajarea de diletantism. Toate culegerile mai importante care apar între 1905—1913, de la volumele colecției *Din viața poporului român* scoase în Editura Academiei Române pînă la

[1] Vezi indicațiile lui G. Dem. Teodorescu din lucrarea *Cercetări asupra proverbelor române* (Cum trebuie culese și publicate). Studiu critic și bibliografic, București, 1877, privind exactitatea ca primă condiție a culegerii textelor.

[2] Vezi „Curierul românesc", „Dacia literară", „Foaie pentru minte, inimă și literatură".

[3] „Revista română" (1861—1863) a lui Odobescu promovează interesul și pentru cercetările de folclor comparat. Pe aceeași linie se înscrie contribuția revistelor lui Hasdeu.

[4] Exemple ne oferă publicațiile ardelene „Familia" lui Iosif Vulcan, Pesta — Oradea, 1865—1900, cu rubricile *Din popor și Datinile poporului român*; „Șezătoarea" scoasă la Sibiu în 1875 de același Iosif Vulcan; „Tribuna" lui Slavici și Coșbuc, 1884—1903; „Foaia poporului", Sibiu, 1892. Pentru aceeași perioadă citățm în Moldova „Revista critică literară" din Iași a lui Aron Densusianu, 1893—1897.

ediţiile lui Alecsandri, discursurile de recepţie privind folclorul, sînt recenzate temeinic şi cu asprime în paginile revistei sale „Viaţa nouă".

Direcţiile şi orientările ştiinţifice impuse de personalităţi cu autoritate în epocile respective nu au putut totuşi la începutul secolului al XX-lea să dea ştiinţei folclorice româneşti o delimitare strictă de alte discipline şi domenii. Confuziile încă existente între diferite domenii îşi au rădăcinile şi în concepţiile folcloristice străine care nu ofereau nici ele la începutul secolului o prea mare claritate. Confuzia frecventă se făcea între folclor şi etnografie ale căror domenii nu erau strict delimitate. Folcloriştii francezi Paul Sébillot [5] şi Arnold van Gennep [6] includeau în folclor şi elemente din cultura materială. Cu aceşti cunoscuţi folclorişti francezi primele noastre reviste speciale de folclor vor avea mai multe legături şi aşa vor porni de la o concepţie mai largă a folclorului. Revistele lui Paul Sébillot erau cunoscute [7] şi probabil exemplul lor a incitat ambiţia folcloriştilor români.

Conduşi de exemplul publicaţiilor străine cu care întreţineau legături, iniţiatorii revistelor româneşti dedicate folclorului nu erau străini nici de concepţia folcloristică din epocă despre dispariţia imminentă a folclorului — de aici profilul publicaţiilor folclorice speciale, mai mult de arhive de folclor. Studiile de folclor publicate în aceste reviste sînt puţine, din care cauză cercetătorul este nevoit să descifreze concepţia folcloristică din întreaga activitate desfăşurată în paginile lor. Reluînd tradiţia veacului trecut, numeroasele reviste de folclor care apar la începutul secolului nostru iniţiază şi susţin o acţiune intensă prin colaboratori din toate provinciile româneşti pentru adunarea materialului folcloric care va constitui baza viitoarelor studii sistematice. Artur Gorovei, magistrul acestei generaţii de entuziaşti iubitori ai creaţiei populare reapăruţi în primele decenii ale secolului al XX-lea, motiva el însuşi necesitatea valorificării folclorului în primul rînd, ca etapă pregătitoare pentru studierea lui critică, prin greşelile la care pot fi supuşi cercetătorii acestei ştiinţe care abia acum se închega şi al cărei material de cercetări prin specificul ei este supus atîtor variaţiuni şi prezintă atîtea dificultăţi de cercetat: „De aceea, folcloriştii ar trebui să se ferească nu numai de a stabili legi, dar chiar de a trage concluzii parţiale din cercetări ce ar face asupra oricărei ramuri de manifestare a minţii poporului. E impru-

[5] *Le folklore de France*, 4 volume, Paris, 1904—1907.

[6] Arnold van Gennep, *Le folklore, Croyances et coutoumes populaires françaises*, Paris, 1924.

[7] „Revue des traditions populaires", Paris, 1885—1916; „Mélusine" — recueil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages", 1887 (în colaborare cu H. Gaidoz); în aceeaşi perioadă apare la Montpellier în 1899 revista de folclor „Le félibrige latin".

dent a face aceasta pe cîtă vreme nu e adunat încă imensul material care trebuie să servească la aceste studii" [8].

Bogăţia materialului folcloric nu putea fi valorificată numai prin colecţii, cu atît mai mult cu cît unele din ele erau suspectate de erori, atît ca metodă de lucru cît şi în ce priveşte autenticitatea materialului publicat şi selectat după bunul plac al culegătorului. Pe de altă parte, periodicele de nespecialitate ofereau iubitorilor de literatură populară posibilităţi cu totul insuficiente. Se impunea apariţia unor reviste speciale, consacrate exclusiv publicării materialului imens de literatură populară încă nevalorificat şi dezgropat cu pioasă grijă de pasionaţii admiratori ai creaţiei populare. În ambianţa concepţiilor existente pe plan naţional în epoca la care ne referim, revistele româneşti dedicate special folclorului vor avea un specific al lor faţă de publicaţiile străine similare, specific pe care i l-au dat orientarea ruralistă concretizată la noi în curente apropiate în concepţii : sămănătorismul şi poporanismul. Prin exaltarea sentimentului naţional, prin conservarea tradiţiilor, semănătorismul şi poporanismul au dat păturii rurale o importanţă cu totul particulară din punct de vedere naţional şi social. În ce priveşte „metoda în folclor" Artur Gorovei publica în „Şezătoarea", an. I, 1892, unul din primele chestionare la noi, el urmînd modelul chestionarului lui Paul Sébillot. Artur Gorovei recomanda cercetarea individuală pe viu, ferindu-se să dea o regulă generală, căci „fiecare cercetător trebuie să se conformeze împrejurărilor şi să întrebuinţeze mijlocul dictat de împrejurări" [9].

Plănuită în Iaşii anilor de studenţie cu Elena Sevastos şi Adela Xenopol la începutul lui 1890, avînd să se cheme „Ion Creangă", prima revistă moldoveană specializată în folclor va deveni realitate doi ani mai tîrziu la Fălticeni unde va apare la 1 martie 1892 cu titlul „Şezătoarea" — „revistă pentru literatură şi tradiţiuni populare" scoasă de Artur Gorovei ajutat de colegul său de gimnaziu, învăţătorul Mihai Lupescu şi de alţi cîţiva intelectuali rurali [10].

Însemnările lui Artur Gorovei despre propria-i revistă purtînd pecetea unui inevitabil caracter subiectiv, căci redactorul îşi relatează de fapt povestea unor zbuciumaţi ani de muncă şi de sacrificii personale, ne dau preţioase informaţii despre atmosfera epocii în care apare revista, legătura cu publicaţiile şi folcloriştii străini prin ecoul revistei peste hotare [11]. Articolul program al direcţiunii din numărul 1 al revistei începe cu constatarea că „avem una din cele mai frumoase literaturi populare şi cu toate acestea pînă acuma nici o revistă specială.

---

[8] Artur Gorovei, *O chestie de folclor*, în volumul *Omagiu profesorului Petru Poni*, 1906, p. 93.

[9] *Op. cit.*, p. 50.

[10] Printre care trebuie citaţi T. Daniilescu şi N. Vasiliu.

[11] Vezi numărul din martie—aprilie 1922 al „Şezătorii" sau broşura lui Artur Gorovei din 1932, *„Şezătoarea" — povestea vieţii unei reviste de folclor*, Cluj.

Folcloriștii noștri, dacă nu sînt destul de cuprinși ca să-și publice colecțiunile și studiile în volum, sînt nevoiți a le răzleți prin felurite reviste și foi periodice foarte anevoios de găsit pentru cercetători. Dînd la iveală această revistă menită numai și numai pentru literatura populară, credem că vom aduce un folos, oricît de mic ar fi folclorului român" [12]. Revista își însușește punctul de vedere critic exprimat adesea în publicațiile din epocă referitor la mulțimea colecțiilor de literatură populară ridicîndu-se și ea împotriva felului cum fusese cules folclorul pînă atunci [13].

Teoretic, ca metodă de lucru, întemeietorii „Șezătorii" își propun respectarea autenticității materialului cules : „Noi ne vom da sîrguință să luăm totul de la izvor" [14]. În același număr Mihai Lupescu lansa un călduros *Apel către învățători* constatînd : „Asemenea reviste în alte țări există de mult ; la noi însă nimeni nu s-a gîndit la așa ceva. Colecțiunile diferiților culegători nu sînt decît, aș putea zice cu siguranță, niște mici fragmente din marea carte a literaturii poporului, dacă ne-am închipui toată literatura și știința poporului strînsă la un loc. Am voi ca revista noastră „Șezătoarea" pe care o botezăm cu nume țărănesc și pe care n-o scoatem în scop de cîștig, să cuprindă literatura poporului din toate unghiurile țării și chiar din toate locurile locuite de români, de va fi cu putință. Am voi ca revista noastră să fie copie credincioasă a științei și literaturii poporului" [15].

Un entuziast popularizator al revistei chiar de la apariția ei a fost Barbu Ștefănescu Delavrancea. Corespondența lui cu Gorovei evidențiază sprijinul moral și material acordat de Delavrancea revistei și redactorului ei. Fin observator și aspru comentator al situației culturale din vremea sa, Titu Maiorescu n-a trecut cu vederea importanța apariției unei publicații specializate într-un domeniu atît de important pentru literatura română, folclorul. Criticul Junimii apreciază revista ca interesantă și folositoare pentru studiile folcloristice : „E cuminte și bine chibzuită restrîngerea ce și-o impune revista de a nu da decît ceea ce este în realitatea vorbirii și lucrării poporului în locurile anume precizate, iar nu fantasmagorii și declamații goale" [16].

Evoluția subtitlurilor de la „revista de literatură și tradițiuni populare" la acela de „revistă de folclor" și apoi „material de folclor" este un indiciu al liniilor directoare ale publicației și concepției largi despre folclor pe care a urmat-o. În cele 25 de volume ale „Șezătorii" s-a publicat folclor propriu-zis : povești, glume și păcălituri, obiceiuri, tradiții, cimilituri, cîntece, strigăte în joc, descîntece, botanică populară,

[12] Articolul program, *nr. cit.*, p. 1.
[13] *Idem*, p. 1—2.
[14] *Idem*, p. 2.
[15] „Șezătoarea", an. I, 1 martie, 1892, p. 2.
[16] Artur Gorovei, *Povestea vieții unei reviste de folclor*, Cluj, 1932, p. 17.

jocuri de copii etc., din aproape toate provinciile românești. În publicarea acestui material se întrevede intenția de sistematizare a lui după genuri ori funcția socială îndeplinită. Întîlnim în paginile revistei și capitole de glosar regional a căror prezență probează că orientarea dialectologică, folclorică a lui Ovid Densusianu își găsise ecou. Capitolele de material etnografic probează pe de altă parte că folclorul și etnografia își disputau încă domeniul, consecință a școlii folclorice a lui Hasdeu. Îndrumările teoretice impuse n-au fost respectate practic decît în culegerea producțiilor în versuri. Nu atît valoarea materialului publicat, cît profilul și numărul crescînd al colaboratorilor dau „Șezătorii" prestigiu. Revista devine cea mai autoritară tribună de folclor din epocă, meritul ei fiind deosebit de mare în îndrumarea culegătorilor, punîndu-le la dispoziție instrumente teoretice de lucru (chestionare, recomandări, modele etc.), dar și mai mare în perpetuarea atmosferei de entuziasm național și interes pentru creația populară. În „Șezătoarea" s-au publicat puține studii și cercetări propriu-zise ale materialului de folclor. Prudența redactorului s-a transmis și colaboratorilor. Artur Gorovei încearcă cîteva observații teoretice asupra cimiliturii, specie căreia îi va consacra în 1898 o colecție. Folcloristul fălticenean distinge cimilitura de ghicitoare, găsind că raportul dintre ele e același ca între gen și specie.

O altă specie, anecdota populară, îl preocupă pe M. Schwarzfeld, care nu generalizează însă asupra speciei discutate, ci își propune doar o schiță bibliografică cu referire la volumul de *Anecdote populare*, București, 1889, al lui Th. D. Speranță [17]. Observațiile critice ale lui M. Schwarzfeld [18] vizează nerespectarea redării exacte a anecdotelor, ceea ce le scade importanța pentru cercetători, căci „valoarea acestei literaturi (populare n. n.) constă mai mult în interesul ei științific, în valoarea ei ca material pentru studii [19]. Cîteva observații asupra anecdotelor în genere, asupra posibilităților de evoluție a acestei specii întîlnim însă în prefața lui Eminescu la broșura *Literatura populară sau palavre și anecdote de E. Baican*, București, 1882 : „Anecdotele au îndealmintrelea proprietatea de a se schimba cu timpul și a se adapta actualității ; multe pot fi de tot moderne" [20].

Simion Teodorescu-Kirileanu urmărește chipul lui Cuza Vodă în tradițiile populare și comentează cîntecele lui Vasile cel Mare, cunoscute la moldoveni. Dr. I. Urban Jarnik explică colaboratorilor „Șezătorii" *Noima variantelor din poezia populară* (cu prilejul unei poezii în dialectul macedo-român) [21].

---

[17] *O ochire asupra anecdotelor populare române* în „Șezătoarea", an. I, 1892, nr. 5.

[18] Făcute de acesta la adresa lui Th. D. Speranță și în „Contemporanul".

[19] „Șezătoarea", *nr. cit.*, p. 133—134.

[20] „Șezătoarea", *nr. cit.*, p. 129.

[21] „Șezătoarea", 1914, volumul XIV.

O temă frecventă în încercările de studii ale revistelor moldovene de folclor este cea legată de proveniența lui „frunză verde" în cîntecele noastre populare. În „Șezătoarea" problema este discutată de Th. D. Speranță și Artur Gorovei concomitent cu contribuțiile lui N. Em. Teohari și N. I. Apostolescu din „Noua revistă română". Speranță considera că utilizarea lui „frunză-verde" în producțiile mai recente s-ar datora abilității lăutarilor care folosesc frecvent formula în graba improvizării. Artur Gorovei vedea în „frunză-verde" încă o dovadă a latinității noastre, pe care Schuhardt o tăgăduia cu îndîrjire.

Un studiu de poetică populară aparține lui Delavrancea [22], fără pretenția unei contribuții științifice, ci mai mult pentru a exalta logica estetică a poporului român și acel bun simț profund, care i se pare scriitorului una din condițiile esențiale ale unei bune opere de artă. Artur Gorovei pune problema raportului dintre literatura cultă și cea populară, demonstrînd cu exemple din cele mai valoroase opere ale literaturii universale, sub forma unui sondaj, influența literaturii populare asupra celei culte [23].

Întregind profilul revistei, mare însemnătate capătă unele capitole abordate pentru prima oară în publicarea materialului de folclor : dintre acestea menționăm capitolele consacrate publicării de materiale privind istoria folclorului și avînd în vedere creația populară cuprinsă în manuscrisele laice ori religioase vechi, fie în tipăriturile vechi.

Utile colaboratorilor și publicului larg cititor erau și capitolele consacrate cronicii evenimentelor folclorice interne și internaționale, integrînd publicația românească de folclor în preocupările folcloristice internaționale prin schimburi de opinii și aprecieri. Necrologurile închinate unor nume cunoscute în cercetarea folcloristică românească au avut același rol de informare și prețuire a activității înaintașilor în acest domeniu.

Cel mai important ni se pare capitolul de bibliografie românească, el fiind prima inițiativă la noi din acest punct de vedere. Inițiativa aparține lui Artur Gorovei și prinde contur în volumul III al „Șezătorii", 1894, sub titlul *Bibliografia poporului român*. Inițiatorul își explică intențiile : „Fără pretenția unei lucrări complete dau o listă de ceea ce s-a tipărit în folclorul român. Încercarea aceasta o împart în două : prima parte cuprinde cărțile și broșurile tipărite pînă acum. Vor mai fi unele pe care sau le-am scăpat din vedere, sau nu le cunosc ; sper însă că lista se va completa cu trecerea vremii ; partea a doua, care va fi de mare folos pentru folcloriști, prezintă și mai multe greutăți de învins. Au fost o sumedenie de reviste, mai cu seamă peste Carpați, în care s-a publicat foarte mult și important material de literatură populară... Intenția mea este că dacă „Șezătoarea" ar mai avea zile

[22] *Verbul plastic în creațiunile populare*, în „Șezătoarea", 1929, vol. XXV, nr. 1—2.

[23] *Elementul popular în literatura cultă*, în „Șezătoarea", an. III, 1894, vol. III.

să reproduc tot materialul acela ca și pierdut pentru noi. Pînă atunci însă e necesară măcar înregistrarea bibliografică a acestui material" [24].

Tradiționalismul „Șezătorii" este evident din caracterul imensului material publicat în paginile ei. Revista a fost cunoscută și apreciată în străinătate de profesorii Kristoffer Nyrop, G. Weigand, dr. Urban Jarnik ș. a.

Cu îndreptățită mîndrie, puțin exagerată astăzi pentru acei ce întreprind reconsiderarea activității de 37 de ani ai revistei, Artur Gorovei sublinia întreitul merit al publicației sale: „ca primă revistă de folclor a desmormîntat o comoară menită să fie pierdută pe totdeauna și a contribuit la dezvoltarea interesului pentru culegerea și cercetarea materialului nostru folcloric; „Șezătoarea" a contribuit în vremuri grele la binecuvîntata unire a tuturor românilor prin strîngerea laolaltă a tuturor creațiunilor lor, cum a zis Delavrancea; și „Șezătoarea" a făcut să se vorbească despre români și creațiunile lor populare peste toată fața pămîntului" [25].

Ecoul pe plan național al „Șezătorii" s-a dovedit puternic. Atmosfera din Bîrladul primelor decenii ale secolului nostru a favorizat continuarea tradiției fălticenene. În 1903 Mihai Lupescu, Tudor Pamfile și alți colaboratori ai „Șezătorii" au pus aici bazele unei alte reviste moldovene de folclor „Ion Creangă" împlinind inițiala preferință a magistrului lor pentru numele clasicului povestitor pe coperta unei publicații destinate adunării producțiilor populare. Cu același gînd ca „laolaltă cu alte publicații de acest fel să sporim tot mai mult cunoașterea minunatelor producții ale poporului, adevărate comori de gîndire și simțire, de credințe și de datini gospodărești în care se oglindește sufletul și viața neamului nostru," [26] timp de 12 ani revista folclorică bîrlădeană a constituit o a doua celulă folclorică. Orientarea ruralistă este evidentă din program și mai pregnant decît la „Șezătoarea" lui Gorovei. Subtitlul primului număr era „revista de limbă, literatură și artă populară". Profilul primei reviste moldovene de folclor s-a imprimat și succesoarelor ei. Întîlnim aceeași concepție largă despre folclor. Foștii colaboratori ai „Șezătorii" [27] tind să dea și prin noua publicație o imagine integrală a vieții poporului prin culegerile ce se publicau în revistă. Paginile revistei „Ion Creangă" sînt aglomerate aproape exclusiv cu material de folclor reprezentînd toate speciile și genurile. Recomandările teoretice privind tehnica culegerii se fac în același spirit ca la „Șezătoarea". Se ilustra și prin această publicație stadiul diletant ca și faza de tranziție către rigoarea științifică în abordarea problemelor de folclor. Cercetarea literaturii populare și publicarea ei este pentru

[24] „Șezătoarea", an. III, 1894, vol. III, p. 206.
[25] Artur Gorovei, *Povestea vieții unei reviste de folclor*, Cluj, 1932, p. 31.
[26] *Ținta noastră*, în an. I, 1908, nr. 1.
[27] Mihai Lupescu, P. T. Kirileanu, D. Mihalache, Leon Mrejeriu, Tudor Pamfile, C. Rădulescu-Codin și Ștefan Stan-Tuțescu.

Tudor Pamfile o datorie națională [28]. Nu lipsește atitudinea critică a redactorului față de cărțile în care se publică bucăți cu fond popular dar cu formă străină. Problema lui „frunză-verde" din cîntecele noastre populare l-a preocupat și pe Tudor Pamfile [29]. O rubrică a revistei se intitula Literatură populară — îndrumări și culegeri. Sfatul permanent pe care îl dă Tudor Pamfile culegătorilor e de a-și alcătui culegerile din producțiile folclorice de acolo de unde dînsele răsar și cresc. Tradiționalismul lui Tudor Pamfile e unul declarat fățiș, dovedindu-se total nereceptiv „la spiritul nou al lui O. Densusianu". Dincolo de o muncă neobosită de adunare și orînduire a materialului cules după direcția etnografico-folclorică de la „Șezătoarea", Tudor Pamfile și-a definit și un fel de a aduna și prezenta materialul. Cu toată exactitatea programată drept principiu în virtutea tradiționalismului său, Tudor Pamfile intervine într-o măsură arhaizantă în texte pentru a înlătura neologismele care începuseră să apară, punct de vedere acceptat de fapt și de Academie în acea vreme. În genere, articolele publicate de Tudor Pamfile în propria-i revistă sînt, sau apologii ale creației populare față de scepticismul manifestat de unii scriitori, sau polemici mai mult cu caracter personal în care autodidactul și diletantul Pamfile voia să acrediteze ideea că literatura populară trebuie mai mult iubită decît discutată. Fiind singurul „teoretician" al revistei sale, Tudor Pamfile încearcă și o clasificare a prozei populare [30].

Schema cantitativă a materialului publicat în revistă, alcătuită de Valeriu Ciobanu în studiul monografic *Tudor Pamfile* [31], relevă contribuția de material etnografic și lingvistic adusă de revistă din imensul material de creație populară pe care și l-a propus să-l valorifice. Calendarul revistei apărut între anii 1911—1914 avea un profil mai larg incluzînd și bucăți literare. În iulie 1921 revista folclorică bîrlădeană a trebuit să-și înceteze apariția prin moartea întemeietorului ei de frunte, Tudor Pamfile. Timp de un an lipsa revistei a fost suplinită de publicația folclorică olteană „Izvorașul".

În amintirea harnicului lor coleg și colaborator Tudor Pamfile, folcloriștii moldoveni îi închină o revistă constituită pe profilul celei conduse de el. În februarie 1923 apărea la Dorohoi sub redacția lui D. Furtună și Petru G. Savin „revista de limbă, literatură și artă populară — Tudor Pamfile". „Cuvîntul cel dintîi" al întemeietorilor reeditează programul publicației folclorice a lui Tudor Pamfile. Revista apărea alături de „Șezătoarea" lui Gorovei ajunsă în anul 30, de „Izvorașul" din Bistrița-Mehedinți a lui Gh. N. Dumitrescu-Bistrița ajuns în al 4-lea an de existență și „Comoara satelor" din Blaj aflată abia în pri-

[28] *Literatura populară ca mijloc de creștere națională*, în an. III, 1910, nr. 2.
[29] *Frunză-verde*, în an. III, 1910, nr. 7.
[30] Vezi recenzia la volumul de povești și legende din popor *Îngerul românului*, de C. Rădulescu-Codin.
[31] În „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", an. V, 1956, nr. 1—2, p. 41—135.

mul an de apariție. Dintr-o scrisoare adresată de Mihail Sadoveanu redactorului revistei se desprinde aprecierea pe care o dădea scriitorul celor care se străduiau să valorifice creația populară : „Am văzut că a apărut primul număr din revista „Tudor Pamfile" ... Gîndul pe care l-ai avut și fapta pe care o îndeplinești sînt de toată lauda. Tudor Pamfile a fost un om cum puțini sînt în țara aceasta. Poți folosi cum vei socoti de cuviință articolul meu despre el... Și dacă voi putea fi folositor și altfel, voi da ajutorul meu cu toată dragostea, ca totdeauna cînd e vorba de o serioasă operă culturală" [32]. Liniile generale ale publicației, concepția, modul de publicare și culegere a materialului de folclor sînt aceleași ca și ale predecesoarelor ei. Materialul publicat nu ridică probleme speciale. Încercările de teoretizare și interpretare a fenomenului folcloric sînt la fel de sumare. Într-un ciclu de cîteva articole, P. G. Savin face apologia *Dragostei poporului român*. Numerele 1. 2, 3, an. II, 1924 sînt dedicate „părintelui sufletesc" al folcloriștilor moldoveni, Artur Gorovei. N. Mateescu își axează cercetarea asupra *Literaturii populare* pe valoarea etico-cognitivă a acesteia. Învățătorul folclorist își pune aici și problema viitorului folclorului arătîndu-se deosebit de sceptic. O dată cu anul al doilea, 1924, „Tudor Pamfile" își schimbă subtitlul în „revistă de muzică, artă populară și folclor". Din anul al VI-lea, 1928, revista își încheie apariția cu o suită de articole și însemnări închinate lui Tudor Pamfile cu prilejul dezvelirii la Tecuci a bustului său.

O altă publicație moldoveană de folclor apărea în al doilea deceniu tot la Bîrlad cu titlul „Doina — revistă de limbă, literatură și artă populară", scoasă de P. G. Savin la 1 mai 1928. Printre colaboratori : N. Mateescu, D. Furtună, I. C. Beldie, I. Zamfirescu ș. a. „Doina" voia „să lege un fir rupt prin neașteptata moarte a acelui care a fost Tudor Pamfile... voește să continue în aceleași margini, cu același program opera începută și dusă pe umerii lui atîția ani... Ne însușim în semn de adîncă admirație și adîncă cinstire, ca să arătăm ce vrea „Doina" articolul program al revistei „Ion Creangă nr. 1, an. I, august, 1908, scris de mult regretatul maestru Tudor Pamfile" [33]. Față de predecesoarele sale, noua publicație avea o rubrică permanentă de *Studii și cercetări*. Revista publica materialele cele mai diferite referitoare la creația populară. Avea în vedere și lucrările străine referitoare la folclorul nostru. După exemplul înaintașilor săi, P. G. Savin dădea îndrumări colaboratorilor Cum se culege folclorul [34]. I. C. Beldie încearcă o definiție a *Literaturii poporane* făcînd confuzie între ceea ce este creat de popor și ceea ce devine popular prin potrivirea cu spiritul poporului [35]. În lămuririle date de P. G. Savin la reapariția revistei în 1935, an. II, redactorul dovedește o concepție mai elastică despre folclor, depășind

[32] Scrisoare reprodusă în an. I, 1923, nr. 3.
[33] *Ce este și ce vrea „Doina"*, de P. V. Savin, în an. I, 1928, nr. 1, p. 1—2.
[34] În an. I, 1928, nr. 4.
[35] În an. I, 1928, nr. 5.

oarecum tradiționalismul publicațiilor folclorice moldovene anterioare: „Folclorul nu numai în trecut are izvorul său, ci el trăiește și se creează și acum, mai ales acum, după prefacerile marelui război care a creat un nou izvor de folclor" [36]. Din păcate autorul nu și-a putut ilustra concret convingerile prin materialul publicat, deoarece în același an revista dispare.

O publicație folclorică moldoveană de mai lungă durată este „Făt-Frumos" redactată de Leca Morariu la Suceava din septembrie-octombrie 1926 pînă în 1943. Ceea ce aduce nou această publicație este atenția acordată constant și folclorului românilor sud-dunăreni prin cercetările de folclor istro-române ale lui Leca Morariu. O deosebită atenție se acordă publicării de cîntece bătrînești, haiducești, de dragoste, cimiliturilor bucovinene, multe din ele adevărate valori artistice. Publicația suceveană avea un caracter mai pronunțat provincial față de celelalte publicații moldovene de folclor prin prioritatea acordată folclorului bucovinean. Ca profil, revista are în mai mare măsură caracter folcloric decît etnografic. Aceeași prudență în publicarea articolelor teoretice și studiilor se observă și la „Făt-Frumos". Cele cîteva studii publicate urmăresc preocupările de folclor la Al. Lambrior, Eminescu și influența literaturii populare la poet [37].

Între publicațiile moldovene de folclor trebuie menționată și efemera „Rîndunica", — revistă literară, științifică și folcloristă" redactată de Elena D. O. Sevastos la Iași între 1893—1898. Elena Sevastos va primi din partea lui Artur Gorovei un sprijin colegial și un îndemn: „Te felicitez — îi scria A. Gorovei — pentru fericita idee ce ai avut și-ți doresc izbîndă desăvîrșită. Îți făgăduiesc să fac pentru „Rîndunica" tot ce-mi va sta prin putință" [38]. Revista a publicat în scurta-i existență cîteva anecdote „poporane" culese de Elena D. O. Sevastos, un descîntec de dragoste cules de Constanța Vulpescu-Sevastos, cîntece din Țara Oltului publicate de Elena D. O. Sevastos, cîntece moldovenești, material folcloric din Bucovina cules de Elena Niculiță-Voronca și fragmente din lucrarea *Nunta la români* a Elenei Sevastos, premiată de Academia Română. Lipsită de colaboratori și din alte provincii, de sprijinul folcloriștilor vremii, limitată la contribuția întemeietoarei, efemera publicație nu s-a putut menține. Modesta-i contribuție e tot atît de mică pe cît i-a fost apariția.

*

Publicațiile folclorice moldovene din primele decenii ale secolului nostru au adus o contribuție particulară, specifică, în activitatea de propagare a interesului pentru folclor, formînd o generație de amatori

[36] În an. II, 1929, nr. 4, p. 34.
[37] Vezi art. lui Tiberiu Crudu și Leca Morariu.
[38] Vezi Al. Bistriteanu, *Elena Sevastos*, în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", nr. 1—2, 1957, an. IV, p. 113.

care au îmbogăţit culegerile, oferind material de studiu cercetătorilor şi adîncind cunoaşterea producţiilor artistice populare româneşti. Stăpîniţi de ideea că literatura populară este pe cale de totală şi rapidă dispariţie, colaboratorii în număr foarte mare şi din toate provinciile culeg din aproape toate regiunile ţării. Pornite din iniţiativa entuziastului cărturar moldovean Artur Gorovei, primele reviste moldovene speciale de folclor au depăşit prin profilul lor şi prin colaboratori caracterul provincial determinînd în toate provinciile ţării o mişcare folclorică similară. După modelul „Şezătorii" apar la începutul secolului nostru reviste constituite pe profil asemănător [39]. Ca orientare generală de lucru se merge mai ales pe linia trasată de Alecsandri şi Russo — un entuziasm asemănător, destinat, în primul rînd culegerii materialului şi utilizării lui artistice literare. Colaboratorii acestor reviste au privit problema studierii folclorului ca o etapă ulterioară culegerii materialului imens de folclor nevalorificat total şi ameninţat să se piardă. Convinşi că îndeplinesc o sarcină naţională, ei au avut în vedere culegerea şi publicarea materialului rămas în toate colţurile ţării. Este repetată insistent ideea că fără munca lor efectuarea viitoarelor studii sistematice, ştiinţifice, asupra folclorului nu va fi posibilă. Activitatea lor de pionierat la începutul dezvoltării folcloristicii româneşti a stimulat progresul ştiinţei folclorice româneşti, oferindu-i fundamentul faptic. Graba culegătorilor, lipsa uneori a unei metode ştiinţifice de culegere a materialului în ciuda normelor teoretice de respectare a autenticităţii impuse în articolele programatice de întemeietori, sînt compensate de bogăţia materialului cules şi publicat.

În întreagă această activitate a lui Artur Gorovei, Tudor Pamfile, Mihai Lupescu, Dumitru Furtună, P. G. Savin, cărora li s-a adăugat un număr nesfîrşit de preoţi şi învăţători, unii au văzut o simplă „maculatură folclorică" [40]. Mai mult autodidacţi, ei nu au fost lipsiţi de informaţii despre mişcarea folclorică din apus, în deosebi din Franţa şi Anglia. Truda lor poartă o pecete a improvizaţiei, a muncii făcută din cald sentimentalism.

Contribuţia pozitivă a publicaţiilor modovene de folclor de la începutul secolului nostru înscrie un capitol important în istoria folcloristicii româneşti.

---

[39] „Ghiluşul", 1912, Balota-Dolj, St. Stan Tutescu: „Izvorașul", 1919, revistă muzicală populară, Bistriţa-Mehedinţi, 1940, Gh. N. Dumitrescu-Bistriţa; „Suflet oltenesc", culegeri şi cercetări folcloristice, 1927, Tudor Bălăşel, Plenita-Vîlcea; „Buciumul", Gorj, I. I. Buligan, 1924—1936; „Comoara satelor", Blaj, ian. 1923, Traian Gherman; „Scînteia" — revistă lunară ştiinţifică şi de folclor a Societăţii de lectură „Ion Creangă" a elevilor liceului Petru Maior din Gherla, C. Rădulescu-Codin; „Vlăstarul", Cluj, 1933—1936; „Ţara Fagilor", revistă de literatură şi folclor, Const. Milici, Solonet, Suceava.

[40] Expresia aparţine lui Ovid Densusianu.

REVUES MOLDAVES DE FOLKLORE PENDANT LES PREMIÈRES DÉCADES DU XX-ÈME SIÈCLE

RÉSUMÉ

Cette étude poursuit la contribution des revues de folklore, parues en Moldavie au cours des premières décades de notre siècle, telles que : „Șezătoarea" (1892—1929), „Ion Creangă" (1908—1921), „Tudor Pamfile" (1923—1928), „Doina" (1928—1935), „Făt-Frumos" (1926—1943), au progrès de la science roumaine du folklore.

Après avoir établi quelques points de repère dans les principales directions antérieures en ce domaine, jusqu'à la parution des premières revues dédiées exclusivement au folklore, on passe à l'analyse détaillée des revues mentionnées.

Les conclusions révèlent la contribution spécifique des revues moldaves et de leurs animateurs, tels que : Artur Gorovei, Tudor Pamfile, Mihai Lupescu, Dumitru Furtună, P. G. Savin et d'autres à la propagation de l'intérêt pour le folklore.

Leur principal mérite est d'avoir formé une génération d'amateurs qui ont enrichi les recueils, en offrant du matériau d'étude aux investigateurs futurs et en approfondissant la connaissance des productions artistiques du peuple romain.